

Логінова Н. І. Дистанційне навчання в системі безперервної професійної освіти / І. А. Данилюк, Н. І. Логінова // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського: Збірник наукових праць. – Одеса, 2003. – Вип. 7–8. – С. 51–56.

УДК: 378.1

Данилюк І.А., кандидат технічних наук,
Одеський ордену Леніна інститут Сухопутних
військ
Логінова Н.І., Одеська національна юридична
академія

Дистанційне навчання в системі безперервної професійної освіти

У статті розглядається система дистанційного навчання як одна з форм безупинної освіти в нашій країні в умовах глобальної інформатизації сучасного суспільства. Приведені переваги даної системи в порівнянні з традиційними формами та методами навчання. Проведений аналіз накопиченого досвіду використання дистанційного навчання у світі.

Ключові слова: дистанційне навчання, інтерактивні засоби, комп'ютери, електронні видання, відеоконференції

В статье рассматривается система дистанционного обучения как одна из форм непрерывного образования в нашей стране в условиях глобальной информатизации современного общества. Приведены преимущества данной системы в сравнении с традиционными формами и методами обучения. Проведен анализ накопленного опыта в использовании дистанционного обучения в мире.

Ключевые слова: дистанционное обучение, интерактивные средства, компьютеры, электронные издания, видеоконференции

The article is discuss the system of distance learning as one of forms of continuous education in our country in conditions of global information of a modern society. Advantages of the given system in comparison with traditional forms and methods of training are resulted. The analysis of the saved up experience of use of distance learning in the world is carried out.

Keywords: distance learning, interactive tools, computers, electronic publishing, video conferencing

Постановка проблеми.

Сучасна соціально-економічна ситуація в Україні й у системі професійної освіти склалася така, що традиційні форми і методи навчання не можуть цілком задовольнити всіх потреб різних шарів населення в одержанні освіти. Проблема безперервної освіти, професійної орієнтації актуальна сьогодні, як ніколи раніш, і її значимість буде з роками зростати в міру розвитку ринкової економіки в нашій країні. Перехід від індустріального до інформаційнотехнологічного суспільства неможливий без впровадження особисто-орієнтованих технологій навчання, максимальної індивідуалізації навчального процесу, створення умов для саморозвитку і самонавчання, осмисленого визначення своїх можливостей

і життєвих цінностей. Актуальним завданням є забезпечення доступності здобуття якісної освіти протягом життя для всіх громадян. Держава прогнозує обсяги та визначає напрями професійної підготовки у навчальних закладах різних типів і форм власності, створює умови для професійного навчання незайнятого населення країни з урахуванням змін на ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Право на освіту закріплено в Конституції України. Це право можна реалізувати відповідно статті 3 Закону України “Про освіту” урахуванням потреб і можливостей кожної людини [5]. Освіту можна одержати в різних навчальних закладах з відривом і без відриву від виробництва в наступних формах: очною, очно-заочною (вечірньою), заочною. Ніхто не повинний бути позбавлений можливості вчитися через бідність, географічної чи якої-небудь ізольованості, соціальної незахищеності і неможливості відвідувати освітні установи через фізичні недоліки. Необхідно шукати нові форми навчання. Будучи наслідком об'єктивного процесу інформатизації і вбираючи в себе всі кращі якості інших форм навчання, дистанційне навчання згодом стане найбільш перспективною й інтегрованою формою освіти.

Дистанційне навчання – це навчання на відстані, коли викладач і той, кого навчають, розділені просторово. Це не обов'язково коли сотні кілометрів між викладачем і студентом. Дистанційне навчання - це насамперед відсутність необхідності ходити в який-небудь навчальний заклад у строго запропоноване розкладом час, виконувати програму курсу у встановленому порядку. Основу освітнього процесу при дистанційній освіті складає індивідуальна самостійна робота того, кого навчають, хто може вчитися за вільним розкладом, одержуючи необхідну інформацію від викладача по телефону, факсу, електронній і звичайній пошті, а також, при бажанні, очно. Той, кого навчають, сам вибирає послідовність вивчення предметів і темп роботи. Наприклад, можна за місяць пройти курс, що на денному навчанні вивчають семестр. Чи ж, навпаки, розтягти його на рік. Система дистанційної освіти повинна триматися на твердій звітності. За кожний пройдений розділ той, кого навчають, повинний відзвітувати перед вузом – здати тести, контрольні роботи і т.і. В даний час у світі накопичений значний досвід реалізації дистанційного навчання. Світова тенденція переходу до нетрадиційних форм навчання просліджується у зростанні числа вузів, що ведуть підготовку фахівців з нових інформаційних технологій. [8]

Дистанційна освіта – комплекс освітніх послуг, наданих широким шарам населення в країні і за кордоном, за допомогою спеціалізованого інформаційного освітнього середовища, що базується на засобах обміну навчальною інформацією на відстані (супутникове телебачення, радіо, комп'ютерний зв'язок і т.і.). Інформаційно-освітнє середовище дистанційного навчання є системно-організаційною сукупністю засобів передачі даних, інформаційних ресурсів, протоколів взаємодії апаратно-програмного й організаційно-методичного забезпечення, орієнтовану на задоволення освітніх потреб користувачів. Дистанційна освіта є однією з форм безупинної освіти, що покликано реалізувати право людини на освіту й одержання інформації.[4] Зараз у світі відбувається величезна трансформація системи освіти, у зв'язку з впровадженням нових технологій і інформатизації суспільства. Це виражається в тому, що традиційні навчальні програми і посібники стають доступними й у системі дистанційного навчання.

Сьогодні у печаті дуже багато приділяється уваги питанням дистанційного навчання, як одного з видів неперервної освіти. Так у роботі Л.Я.Авер'янова, А.В.Рунова аналізується

система неперервної освіти за допомогою Інтернету. Зокрема, показано, що Інтернет – навчання – один з діючих каналів підключення освітнього потенціалу до системи неперервної освіти. Воно служить свого роду “місточком” між різними традиційними формами навчання. [1] Багато приділяється уваги використанню мультимедійного програмно – методичного комплексу інформаційного забезпечення дисциплін. Приводяться результати використання в учбовому процесі електронних конспектів лекцій та електронних навчальних посібників, комп’ютерних практикумів.[7]

Об’єктом досліджень є система дистанційного навчання.

Предметом дослідження є засоби дистанційного навчання в системі професійної освіти в нашій країні.

Метою данної статті є визначення сукупності основних напрямків впровадження форм і методів дистанційного навчання у систему професійної освіти в умовах сучасної соціально–економічної ситуації в Україні.

Поява дистанційного навчання привела до зміни традиційної моделі взаємодії “викладач-той, хто навчається”, хоча всі ознаки навчання узагалі є в наявності й у навчанні дистанційному (тобто мають місце той, хто навчається, педагог і освітній процес, у якому вони беруть участь). У навчальний процес додалися нові суб’єкти з новими функціями: дистанційний викладач - тьютор, очний педагог (не завжди), технічний інструктор, чи координатор адміністратор дистанційного навчання, локальний координатор, авторизовані розроблювачі навчальних матеріалів. Перераховані ролі можуть одночасно виконувати ті самі фахівці, наприклад, дистанційний педагог може бути і розроблювачем курсу, а локальним координатором - сам студент.

Ефективність дистанційного навчання визначається закладеним у нього педагогічним змістом, серед тлумачень якого варто виділити два істотно різних підходи.

Перший, досить розповсюджений сьогодні, має на увазі під дистанційним навчанням обмін інформацією між педагогом і тим, хто навчається (групою навчаючих). Студенту приписується роль одержувача деякого інформаційного змісту і системи завдань по його засвоєнню. Результати його самостійної роботи висилаються потім назад педагогу, що оцінює якість і рівень засвоєння матеріалу. Під знаннями розуміється трансльована інформація, а особистий досвід того, хто навчається не здобувають і їхня діяльність по конструюванню знань майже не організується.

При другому підході домінантою дистанційного навчання виступає особиста продуктивна діяльність тих, хто навчається, що вибудовується за допомогою сучасних засобів телекомунікацій. Цей підхід припускає інтеграцію інформаційних і педагогічних технологій, що забезпечують інтерактивність взаємодії суб’єктів утворення і продуктивність навчального процесу. Обмін і пересилання інформації грають у даному випадку роль допоміжного середовища для організації продуктивної освітньої діяльності тих, хто навчається. Навчання відбувається синхронно в реальному часі (чат, відеозв’язок, загальні для вилучених студентів і педагога “віртуальні дошки” із графікою і т.п.), а також асинхронно (телеконференції на основі електронної пошти). Особистий, креативний і телекомунікативний характер освіти - основні риси дистанційного навчання даного типу, а його ціль - творче самовираження кожного студенту [9]. Аналізуючи досвід і використання дистанційного навчання у світі можна сказати, що в засобах дистанційного навчання зосереджено педагогічно оброблений зміст навчання, що

дозволяє говорити про них як про засоби викладання та навчання. При дистанційному навчанні в руках викладача знаходяться засоби навчання, контролю і керування учбово-пізнавальною діяльністю тих, хто навчається. Той самий матеріал може бути представлений декількома засобами навчання, кожний з яких володіє своїми дидактичними можливостями. У традиційному навчальному процесі до них відносяться слайди, плакати, кіно і відеофільми, підручники і т.і. Першооснову дистанційного навчання складає програмно-методичне забезпечення.

При дистанційному навчанні засоби навчання можливо розділити на три категорії:

- інтерактивні засоби;
- засоби комп'ютерного навчання; - відеоконференції.

До неінтерактивних відносяться друковані видання (підручники, навчально-методичні посібники, довідники).

При розробці дидактичних друкованих матеріалів для дистанційного навчання необхідно керуватися наступним:

□ навчальні посібники по повноті змісту повинні бути складені таким чином, щоб мінімізувати звернення тих, хто навчається, к додаткової навчальної літератури;

□ при побудові структури навчального матеріалу в посібниках доцільно використовувати модульний принцип;

□ повинні бути приведені докладні інструкції до навчального матеріалу та організації самостійної роботи;

□ обов'язковими елементами в навчальному посібнику повинні бути контрольні завдання, тлумачні словники, питання для самоперевірки з відповідями, тренувальні завдання. [2,6] А також аудіо та відео навчальні матеріали. Як показує досвід, вони широко використовуються для вивчення іноземних мов.

Друга категорія містить у собі електронні підручники, програми для комп'ютерного тестування і контролю знань, засоби мультимедія.

Електронні видання представляють собою електронний варіант друкованих видань, але мають поруч з позитивними властивостями: компактність збереження в пам'яті комп'ютера чи на зовнішньому магнітному носії, можливість оперативного внесення змін і передачі на великій відстані по електронній пошті. Крім того, при наявності принтера, вони легко перетворюються у тверду копію. У навчальному процесі дистанційного навчання електронне видання особливо зручне при використанні "електронних книг", виготовлених на базі портативних персональних комп'ютерів.[3] Комп'ютерні навчальні системи застосовуються в учбовому процесі вже давно і їх також доцільно застосовувати в дистанційному навчанні. Останнім часом впроваджуються в практику навчальні програми й електронні версії дисциплін на CD-ROM.

Електронні версії дисципліни на CD-ROM повинні містити в собі навчальну програму, тематичний план, повний курс лекцій, практичні завдання з докладним описом всіх операцій, які необхідно виконати, контрольні завдання та тестові програми, для перевірки засвоєння вивченого матеріалу, список літератури, що рекомендується для вивчення даної дисципліни, методичні матеріали. Комп'ютерні навчальні програми являють собою програмне забезпечення, що використовується через комп'ютерну мережу чи на CD-ROM.

Третя категорія це відеоконференції. Це є використання засобів телекомунікації по аудіоканалам, відеоканалам і комп'ютерним мережам. Сучасний розвиток засобів оперативного доступу до інформації з комп'ютерних мереж додали якісно нові можливості дистанційному навчанню. Вони дозволили застосовувати електронні підручники і робити обмін текстовою інформацією за допомогою електронної пошти.

Відеоконференції з використанням комп'ютерних мереж дозволили організувати відеозв'язок. Крім передачі звуку і відеозображення комп'ютерні відеоконференції забезпечують можливість спільного керування екраном комп'ютера, створення креслень і малюнків на відстані, передачу фотографічного і рукописного матеріалу.

Комп'ютерні мережі – це специфічний засіб навчання, що включає в себе різного роду інформацію і сукупність комп'ютерів, з'єднаних між собою каналами зв'язку. Комп'ютерні мережі, зокрема Інтернет, є ідеальним інтегральним засобом, що містить у собі всі попередні засоби навчання.

Таким чином, дистанційне навчання призначене вирішувати специфічні задачі, що відносяться до розвитку творчої складової утворення й ускладнені для досягнення в звичайному навчанні:

- посилення активної ролі тих, хто навчається у власній освіті: у постановці освітніх цілей, виборі домінантних напрямків, форм і темпів навчання в різних освітніх областях;
- різке збільшення обсягу доступних освітніх масивів, культурно-історичних досягнень людства, доступ до світових культурних і наукових скарбів для тих, хто навчається, з будь-якого населеного пункту, що має телезв'язок;
- одержання можливості спілкування того, хто навчається з педагогами-професіоналами, консультування у фахівців високого рівня незалежно від їхнього територіального розташування;
- збільшення евристичної складової навчального процесу за рахунок застосування інтерактивних форм занять, мультимедійних навчальних програм;
- більш комфортні, у порівнянні з традиційними, умови для творчого самовираження того, хто навчається, можливість демонстрації їм продуктів своєї творчої діяльності для всіх бажаючих, широкі можливості експертної оцінки творчих досягнень того, хто навчається.

Переваги евристичних форм дистанційної освітньої діяльності перед очними складаються в їхній оперативності, продуктивності, насиченості, можливості швидкої й ефективної творчої самореалізації тих, хто навчається, наявності умов для їхньої персональної освітньої траєкторії. [10] **Висновки.**

Як показує аналіз розвитку дистанційного навчання в Україні зараз проблеми дистанційного навчання вирішуються багатьма навчальними закладами, але широкого застосування ця форма навчання ще не знайшла в нашій країні. Це пов'язано, з відсутністю в Україні програми про інформатизацію всіх навчальних закладів. Також немає єдиної комп'ютерної мережі навчальних закладів. Процес розвитку дистанційного навчання стримується і відсутністю якісного матеріально-технічного забезпечення, дефіцитом сучасної комп'ютерної техніки, обмеженими можливостями зв'язку. Але процес інформатизації поступово входить у наше повсякденне життя. Він є закономірним і об'єктивним, характерним

для усього світу. Тому завдяки розвитку інформатизації стає можливим говорити про дистанційну освіту, що вбирає в себе усі відомі раніше форми одержання знань. Дистанційне навчання має суттєві переваги у порівнянні з традиційними формами оволодіння знаннями. По-перше, це застосування передових інформаційних технологій в утворенні, комплексне програмно-методичне забезпечення, індивідуальний підхід до навчання, широка доступність для різних шарів населення, відсутність необхідності часто відвідувати навчальний заклад. Удосконалення вже існуючих і впровадження в навчальний процес нових форм навчання, аудіо-візуальної та комп'ютерної техніки, створення систем дистанційного навчання і складають перспективу розвитку дистанційної освіти.

Література.

1. Л.Я.Аверьянов, А.В.Рунов. Интернет как форма дистанционного обучения. //Информационные технологии, № 4, 2003.
2. Андреев А.А. Введение в дистанционное обучение. Учебно-методическое пособие. - М.: ВУ, 1997.
3. Андреев А.А. Направление и методика применения портативных персональных компьютеров в ДО// Дистанционное образование № 4, 1997.
4. Давыдова Л.П. Организация самостоятельной работы студентов заочников. –М., 1985, 212 с.
5. Закон України “Про освіту”//Освіта. – 1996, 25.07 б. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. – М.: Педагогика, 1987.
7. В.А.Стародубцев. Разработка и практическое использование мультимедийного программно-методического комплекса естественно-научной дисциплины. //Информационные технологии, № 4, 2003.
8. Фокин Ю.Г. Пути совершенствования методов обучения в Вш. – М.: НИИВО, 1990.
9. Хуторской А.В. Дистанционное обучение и его технологии// EIDOS-LIST. – Вып.2, 1998
10. Хуторской А.В. Концепция дистанционного образования// EIDOS-LIST. – Вып.1, 1998